

BERNLEF

Hersenschimmen

UITGEVERIJ GLB
DEVENTER

A touching dream to which we all are lulled
But wake from separately.

Philip Larkin

Misschien komt het door de sneeuw dat ik me 's morgens al zo moe voel. Vera niet, zij houdt van sneeuw. Volgens haar gaat er niks boven een sneeuwlandschap. Als de sporen van de mens uit de natuur verdwijnen, als alles één smetteloze witte vlakte wordt; zo mooi! Dwepend bijna zegt ze dat. Maar lang duurt die toestand hier niet. Al na een paar uur zie je overal schoenafdrukken, bandensporen en worden de hoofdwegen door sneeuwruimers schoongeploegd.

Ik hoor haar in de keuken bezig met de koffie. Alleen de okergele haltepaal van de schoolbus geeft nog aan waar de Field Road langs ons huis loopt. Ik begrijp trouwens niet waar de kinderen blijven vandaag. Iedere ochtend sta ik hier zo voor het raam. Eerst controleer ik de temperatuur en dan wacht ik tot ze in de vroege winterochtend van alle kanten tussen de boomstammen tevoorschijn komen met hun rugtassen, hun kleurige mutsen en dassen en hun schelle Amerikaanse stemmen. Die bonte kleuren stemmen me vrolijk. Vuurrood, kobaltblauw. Eén jongetje heeft een eigeel jack aan met een pauw op de rug geborduurd, een jongetje dat licht hinkt en altijd als laatste in de schoolbus klautert. Dat is Richard, de zoon

van Tom, de vuurtorenwachter, geboren met een te kort linkerbeen. Een hemelsblauw wijd-uitstaande pauwenstaart vol donker starende ogen. Ik begrijp niet waar ze blijven vandaag.

Het huis kraakt als een oude kotter in zijn binten. Buiten rolt de wind door de kruinen van de verder kale doorbuigende dennen. En op vaste momenten de dof loeiende stoten van de foghorn – de misthoorn bedoel ik – naast de vuurtoren op de laatste, in zee stekende rots van Eastern Point. Op vaste momenten. Daar kun je de klok op gelijk zetten.

Min drie wijst de buitenthermometer aan, papa's Heidensieck-thermometer, een glazen staafje in een mosgroene houten beschermhuls, vastgeschroefd aan het raamkozijn. Links Celsius, rechts Fahrenheit. Papa en zijn Heidensieck. In het doen van weersvoorspellingen geloofde hij niet, maar wel in het vastleggen van feiten. Niet voor niets was hij praktisch zijn hele leven griffier. Ochtend- en avondtemperatuur, genoteerd in een zwart gemarmerd cahier. Het eerste en laatste dat hij deed, iedere dag opnieuw. Een soort ritueel. In de weekends haalde hij het cahier tevoorschijn en werkte hij aan zijn bureau op basis van de genoteerde

temperaturen zijn grafieken bij. Die grafieken, getekend met een hard Faber-potlood op zalmkleurig grafiekpapier, bewaarde hij in een map. Waarom deed hij dat alles eigenlijk? Hij heeft er maar één keer met me over gesproken, kort voor zijn dood, in zijn huisje tegen het binnenduin van Domburg. Mijn tijd is te kort, zei hij, en het systeem is te groot, te traag en te ingewikkeld voor een mens alleen. Ik registreer louter feiten. Maar je vermoedt een systeem achter die feiten, zei ik. Ja, zei hij, dat zou je wel zeggen. Of alle feiten zouden afwijkingen moeten zijn, voegde hij er met zijn smalle, ironische lachje aan toe. Maar dan zou het geen systeem meer zijn, opperde ik. Of een systeem dat wij ons niet voor kunnen stellen, zei hij.

Vreemd dat ik hier in Gloucester, aan de kust boven Boston, plotseling aan hem sta te denken: aan papa en zijn Heidensieck-thermometer. Zelfs zijn graf in Nederland moet al wel geruimd zijn.

Ja, hij hield van systemen. Als vader keek hij over je heen, zijn waterige blauwe ogen op iets gericht dat de rest van ons rond de huiskamer-tafel niet kon zien. We waren eigenlijk een beetje bang voor hem, mama en ik. Hij was op een heel letterlijke manier uit de hoogte. En ook

nog op een andere manier. Als hij in een goede bui was, nam hij mij 's avonds mee op het balkon en wees hij mij de sterrenbeelden aan, de helder schitterende planeten. Een paar keren zagen we een vallende ster. Hij probeerde aan een achtjarige uit te leggen dat wat hij daar in de avondhemel zag een oeroud verleden was, dat wij de werkelijke toestand van het universum niet konden zien, hoogstens berekenen. Een aantal van die sterren die je daar ziet, bestaat in het echt niet meer, maar andere nog wel. Dat begreep ik niet, maar ik vroeg niets. Zulke dingen zei hij trouwens alleen wanneer hij in een goede bui was. Meestal ging hij na het eten direct aan zijn bureau zwijgend zitten werken. Vierenzeventig jaar werd hij. Nog drie jaar en ik zal hem wat leeftijd betreft hebben ingehaald. Toen mama in 1950 stierf begon hij behalve de temperatuur ook andere aspecten van het weer te noteren. Sneeuwval. Storm. De eerste tekens van de lente. De spreekwenzwermen die in de herfst over zijn dak trokken en die hij als 'ontelbaar' omschreef in zijn bijna gekalligrafeerde handschrift dat zo goed paste bij het onpersoonlijke karakter van zijn mededelingen. Zes jaar later stierf hij zelf. Plotseling stond zijn hart stil. Ik schroefde de thermo-

meter van het raamkozijn van zijn huisje en nam hem mee. Ik weet eigenlijk niet precies waarom. Het is een heel gewone thermometer.

Je hoort Vera altijd van verre aankomen, zo rinkelen die twee kopjes en schoteltjes op het blikken dienblad. Espenblaadje zeg ik wel eens gekscherend tegen haar, maar dat vindt ze niet zo leuk. Het komt door een versleten nekwerfel, heeft dokter Eardly gezegd. Er is weinig aan te doen. Niets eigenlijk. Ouderdom.

‘Waar blijven de kinderen toch?’

‘De kinderen? Waar zouden die anders zijn dan in Nederland.’

‘Nee, ik bedoel die van hier.’ Ik wijs naar buiten. ‘De kinderen van Cheever, van Robbins en Toms Richard.’

‘Maar Maarten, het is zondag vandaag. Kom, je thee wordt koud.’

Dat ik dat vergeten was. En thee? Ik zou toch zweren dat het ochtend was. Maar nu ik door het andere raam in de richting van de zee kijk zie ik wel dat het later moet zijn. Achter de grijze damp schuilt een bleek zonnetje. Het moet door die mist komen dat ik me heb vergist. Mist houdt licht tegen. Voor ik ga zitten sla ik vlug een blik op de wandklok. Drie uur geweest.

Ik glimlach tegen Vera's spottende groene ogen met de donkere spikkeltjes in de pupillen. Laatst kwam ik een oude foto van haar tegen. Ze leunt op het dek van een salonboot met haar rug tegen de witte dubbele reling. Een tochtje naar Harderwijk. De zon schijnt op haar bruine springerige haar. Dik was het toen. Ze lacht, je kunt haar regelmatige kleine tanden zien. De jurk die ze droeg herinner ik me nu niet, licht van kleur was ze in ieder geval. Ik zie ons nog samen op het achterdek staan terwijl we het IJ uit voeren. Waren we toen al getrouwd? Maar het beeld dat ik van haar heb – vanbinnen bedoel ik – lijkt niet op de jonge vrouw van die foto en evenmin op de Vera tegenover mij. Het is een beeld waarin alle veranderingen die zij heeft ondergaan verenigd zijn. Daarom is het ook meer een gevoel dan een beeld.

Vera. Haar nog altijd snelle abrupt afbrekende gebaren; de aandacht waarmee ze met haar spitse vingers een dood blad uit een plant plukt en van alle kanten bekijkt, alsof ze de doodsoorzaak wil vaststellen; hoe ze haar lippen tuit als ze nadenkt of zachtjes haar hoofd schudt wanneer ze iets leest dat ze mooi vindt. Ik ben de enige die al de vrouwen die ze geweest is in haar kan zien. Soms raak ik haar dan

aan, raak ik ze allemaal tegelijk even zachtjes aan. Een gevoel is het. Een gevoel dat alleen zij bij mij kan oproepen; niemand anders.

Ik roer met mijn lepeltje in mijn kopje, net als zij. Een vertrouwd tinkelen van metaal tegen dun porselein.

‘Is er wat,’ vraagt ze. Ze kijkt me onderzoekend aan.

‘Nee,’ zeg ik. ‘Hoezo?’

‘Vanmorgen heb je je koffie koud laten worden. En ik heb je wel twee keer gevraagd om hout uit de boet te halen. Maar de enige die met een stuk hout in zijn bek terugkwam was Robert.’

Ze lacht. Ze heeft nog steeds kleine tanden. Maar deze zijn niet echt. Ze zegt boet in plaats van schuur omdat ze uit Noord-Holland komt, uit Alkmaar, net als ik. Maar ik zeg gewoon schuur.

‘Ik voelde me een beetje slap vanmorgen,’ zeg ik. ‘Ik zal het zo voor je doen.’

‘Hoeft niet meer. Ik ben zelf al geweest. Je wordt een beetje verstrooid, Maarten.’

‘Mijn geheugen is nooit zo best geweest.’

Ik hoor aan mijn stem dat ik mezelf probeer te verdedigen tegen haar plagerige vermaning. ‘Het komt door de sneeuw,’ zeg ik haastig, ‘die

monotonie, als alles wit is om je heen vallen de verschillen weg. Ik verlang best naar de lente, jij niet?’

‘Er is nog meer sneeuw voorspeld.’

‘Toe maar.’

Ik vouw mijn handen, kijk naar de tabaksbruine pigmentvlekjes tussen de gezwollen aderen en voor ik het weet zeg ik nog een keer ‘toe maar’. Ontglipt me zomaar.

Even legt ze haar hand op mijn hoofd, op mijn dunne haar. Als ze glimlacht zie je dat ze een kunstgebit heeft. Alleen als ze glimlacht, anders niet. Dan zijn haar wangen nog vol en bijna rimpelloos. Onder in haar kleine oren glinsteren zilveren oorknopjes, Zeeuwse oorknopjes van haar overgrootmoeder uit Zierikzee.

‘Drink je thee eens op.’

Ik drink de thee. Opeens raak ik geïrriteerd. Ik sta op. ‘Ik moet even naar het toilet.’ Dat zei ik altijd op mijn werk. Thuis zeg ik altijd gewoon ‘naar de wc’. Het nuanceverschil valt haar natuurlijk direct op.

‘Vergeet dan niet je handschoenen aan te trekken,’ zegt ze.

Hier zit ik wel vaker – een oude krant doel-loos in mijn handen – als ik over iets na wil